

ATOMPOLITIKA ÉS TUDOMÁNY

Irta: Rubinstein Mihály

A fasiszta uszítók már akkor elvesztek, mielőtt még az atombombba használatba került volna. A tudósok, akik az atom titkait kutatták és felhasználási lehetőségét megoldották, mégis teljes erejükkel támogatták a faszizmus elleni felszabadulási harcot. Japán fegyverletétele után nyílt kérdés maradt a tudósok előtt, hogy milyenek a kilátások a jövőben az atomerő felhasználását illetően. Ez a kérdés nemcsak a tudósokat, de az egész emberiséget érdekli.

Kis idő multával Amerikából már oly hírek érkeznek, hogy még a háború utáni időkben is az összes tudományos és technikai fázadozókat kizárólag katonai célra használják fel. Köztudomású, hogy több ezer különböző nemzetiségű tudós, mérnök és munkás különböző országokból évekig dolgozott az atom felbontásának problémáján. Az amerikai kormány ezt a hatalmas nemzetközi tudományos munkának az eredményét a többi országok előtt titokban akarja tartani, sőt, mint későbbben kitűnt, Anglia és Kanada előtt is. Természetesen ez az eljárás az atomkutatók körében nagy elégedetlenséget és tiltakozást váltott ki.

Atomerő kutatások az amerikai Tennessee (Tennösz) államban, Oakridge (Okridzs) városban is vannak. A múlt évben több tudós egyesületet alakított Oakridgeben (ókridzs). Ide beléptek mindazon fizikusok, kémikusok, mérnökök, akik nem a hadsereg tagjai és az úgynevezett Clinton Engineer Work-nak (Klinton endzsiner) dolgoznak. Ez az egyesület nyilatkozatot adott ki, mely szerint Amerikának azon kísérlete, hogy az atomerő felett ellenőrzést gyakoroljon, kudarccal végződik, mert hiszen a tudósok, kik atomfizikával és atomkémiai foglalkoznak maguk akadályozzák meg ezt az ellenőrzést. A nyilatkozatban többek között azt írják:

»Mi nem gondolunk arra, hogy az atombomba titkát hosszú ideig megtartsuk. Hiszen más tudósok kutatásai az alapeszmét illetően sokkal sikeresebbek lehetnek mint a miénk... A gépezeteknek és a munkafolyamatnak egyes technikai részeit tartjuk csak titokban.«

A tudósok hangsúlyozták, hogy az urán-érc, ami az atombombák gyártásának előfeltétele az egész világon mindenütt található, tehát ennek a nyersanyagnak a monopolizálása lehetetlen. Így folytatják:

»Ha valamelyik nemzet egy egész kis mennyiségű bombával rendelkezik, akkor már egy sokkal nagyobb mennyiségű bombával rendelkező országnak nincs teljes fölénye.«

A tudósok határozottan emellett foglaltak állást, hogy az Egyesült Nemzetek biztonsági tanácsának kell az ellenőrzést gyakorolni. Csak egy nemzetközi ellenőrzés az, mely biztosítékot ad arra hogy:

»az atombombákat nem használják fel megsemmisítésünkre.«

Nem sokkal később megalakult a Los Alamosi tudósok egyesülete, akik az Új-mexikói Atomlaboratórium tudományos munkatársai. Ez a laboratórium egyébként az egész világon a legjobban felszerelt fizikai

laboratórium. 400 tudós, aki az atombomba tökéletesítésén itt dolgozott az oakridge-i (okridzs-i) tudósokéhoz hasonló nyilatkozatot adott ki, mely szerint az atomerő terén lévő eddigi és ezután kutatások és találmányok monopolizálása egyrészt lehetetlen, másrészt veszélyes.

Azonos tartalmú nyilatkozatot adott a tudósoknak egy harmadik csoportja is, akik a chicagói egyetem fémtechnikai laboratóriumában dolgoztak az atombomba előállításán. E csoportban világhírű amerikai tanárok, sőt, Nobel-díjjal kitüntetettek is vannak. Amerikai újsághírek szerint ez a csoport is egyesületbe tömörülve hozza nyilvánosságra az atombombára vonatkozó nézetét.

Mult év végén az oakridge-i (okridzs-i), los alamosi (elemaszi), chicagói és kolumbiai helyi atomtudósegyesületek közösségbe tömörültek, úgy hogy Amerika atomkutatóinak kilencven százaléka ide tartozik.

Programjukba vették az atomerők nemzetközi ellenőrzését is. Különösen nyugtalanítják az amerikai tudósokat azok a hírek, hogy egyes kormányzervek, de különösen a katonai hatóságok az atomerő kutatás és kihasználásnak további kísérleteit és munkálatait nagy tőkés monopól intézményeknek szeretnék átadni. Főként a du Pont-céget emlegetik, mint komolyan számbavehető. Közismert dolog, hogy az amerikai trösztök azon találmányokat és technikai újításokat, melyek a tőkésüket és profitjukat veszélyeztetik, rendszerint el akarják gáncsolni. Ellenségesen állnak szemben a tudományos világgal, akkor, ha azok találmányai, vagy kutatásai a széles néptömegek jólétének elősegítését célozzák. Több száz amerikai tudós közös emlékiratot nyújtott át az amerikai kormánynak, amelyben tiltakoztak az atomerő kutatás további munkálatainak trösztök kezére juttatása ellen. A tudósok elhatározták, hogy az atomerővel foglalkozó trösztökkel nem fognak együttműködni.

A tudomány képviselői egyöntetűen az ellen vannak, hogy ez az óriási felfedezés háborús előkészületet vagy külpolitikai játékot szolgáljon. A tudósok nem akarják ölbetett kézzel nézni, hogy az »atompolitika« az atomenergia békés célkitűzéseit akadályozza, ezen tudomány továbbfejlődését megghénítsa, és az egész emberiségre veszélyt hozzon.

Az egyesült nemzetek tanácsa (UNO) tudvalevőleg ez év január 24-én egyhangúlag elhatározta egy atomenergia ellenőrző bizottság létesítését. A bizottság feladata tanulmányozni azokat a lehetőségeket, amelyek az atomenergiát csak békés célokra használják fel, az atomfegyvert, továbbá azon fegyvernemeket, amelyek tömegmegsemmisítésre alkalmasak, a hadikészülődésből kizárni. A bizottság előterjesztéseivel egyenesen a biztonsági tanácshoz kerülnek döntés végett.

Ezen bizottságnak, mely ezt az új és bonyolult feladatot megoldani hivatott, hatalmas politikai és technikai nehézségeket kell áthidalnia. Az Egyesült nemzetek tanácsának e munkát illetőleg az az elhatározás, hogy a bizottság ossza részekre ezt a munkát, egyes részeket teljesei fejezzen be, mielőtt tovább folytatná: hogy a világ közvéleménye mindig ellenőrizni tudja és így bizalma is állandóan növekedni fog a sikeresen végzett egyes munkafejezetek eredményének láttán. Csak ezen bizalm elnyerése után lehet hasznos munkát végezni, hiszen az atomenergia nemzetközi ellenőrzése csakis ilyen légkörben lehetséges.

No már most, hogyan is állnak az előkészítő munkálatok ezen bizalmon megteremtéséhez?

Az amerikai szenátus egy külön bizottsága előtt az atomerő kérdésben igen érdekes leleplezések történtek. A bizottság elé két törvény-

tervezetet terjesztettek. Az első Mc Mahon (mek mehn) szenátoré, egy polgári szerv megalakítását célozza, amelynek megbízása az lenne, hogy az atomerőt és annak felhasználási módjait teljesen a békés fejlődés szolgálatába állítsa, a tudományos tájékoztatásnak teljes szabadságot adjon és az atomfegyverek felett ellenőrzést gyakoroljon. Ezzel szemben Johnson May (Dzsonszn méj) az atomerő kísérletek és az atombombák gyártásának eddigi katonai ellenőrzésének megszigorítását javasolja. Ezen törvénytervezetek szenátus előtti megvitatása nemcsak szervezési kérdésekben merült ki, hanem felszínre hozta az amerikai politika állásfoglalását az atomerő kérdésével kapcsolatban. Hadd lássuk közelebről egy pár szenátornak állásfoglalását.

Rossevelt legbizalmasabb munkatársa, Amerika hadigazdálkodásának megszervezője, Harrold Ickes (Herold ajksz), már belügyminiszter korában teljes erejével azt a tervezetet támogatta, amely az atomerő kísérleteket polgári ellenőrzés alá kívánja helyezni, kizárólag békés célokra felhasználni és az elért eredményeknek hasznosítását semmi esetben sem magánvállalatoknak kiszolgáltatni. Ickes ezt így fogalmazta meg:

Ha egy gombnyomással egész várost el lehet pusztítani, akkor egy nemzet sem engedheti meg, hogy ez a gomb magánkézben legyen.»

Ickes (ajksz) követelte, hogy az atomerő kísérletekre felügyelő bizottság ne a kormány, hanem közvetlen Amerika elnökének fennhatósága alatt álljon.

Ami a dolog nemzetközi részét illeti, Ickes (ajksz) szerint teljesen lehetetlen oly megegyezést létrehozni, amely minden érdekelt félre előnyös volna. Amerikában bizonyos körök az atomellenőrzés kérdésében nagyon szeretnék a tókiói példát követni. Ezt így mondja:

»Remélem, győzelmünk első eredménye nem a japán eljárás lemásolása lesz, ahol a katonaság nemcsak az ipart és a tudományt, hanem még a kormányt is ellenőrizte.»

Az hogy ennek a »japán rendszer«-nek Amerikában is vannak hívei kitűnik Henry Wallace (vellesz) kereskedelemügyi miniszter nyilatkozatából, aki a szenátusban kikelt az ellen, hogy a katonai hatóságok gyakorolják az ellenőrzést az atomerő kísérletei felett.

»Ha ez a borzalmas erő egy kis csoport, különösképpen egy katonai csoport kezében van, egy újabb borzalmas formájú tekintélyuralmon alapuló imperialista államformát vezethet be.»

Wallace (vellesz) kijelentette, hogy amerikai katonai körök az atomerőnek már ismert és hasznos formáit sem akarják békés célokra felhasználni. Többek között a rák gyógyítására sem, holott bizonyos formában erre is fel lehetne használni. A kereskedelemügyi miniszternek megtagadták a felvilágosításokat azokról a tapasztalatokról, melyeket az atombombába üzemek építésénél szereztek, amely tapasztalatokat most békés célokra kellene felhasználni. Wallace (vellesz) határozottan és nyíltan lépett fel a hadügyminisztériumnak Johnson May (dzsonszn méj) által beadott törvénytervezete ellen és pártfogolta Mc Mahon (mek mehn) törvénytervezetét.

Ugyanilyen hangnemben nyilatkoztak mint Ickes (ajksz) és Wallace (vellesz) a szenátusi bizottságban híres tudósok, az amerikai nyilvánosság előtt. Sajnos a megfontolt és átgondolt bizonyítékaik a Johnson-May féle törvénytervezetet illetőleg alapián válaszatlanok maradtak. Azok

pedig, akik a törvénytervezet mellett vannak, minden eszközt felhasználnak, hogy a Johnson-May féle elgondolást a kongresszusban keresztül vigyék.

Még oly alaptalan vádaskodásokat is terjesztettek, hogy a tudósok a szenátus bizottsága előtt az atomerő kérdésében fontos titkokat árultak el. Ezt ugyan Patterson (patterszn) hadügyminiszter erélyesen cáfolta, mert hiszen természetes is, hogy a vitában semmiféle tudományos vagy technikai kérdést nem érintettek, miután ezt szigorúan elvi alapon folytatták.

Ellenben egy pár fontos tény került a vita folyamán napvilágra. Először az, hogy az amerikai katonai körök az atomerő békés célokra való felhasználását igyekeznek meggátolni. Ezt pedig szoros együttműködésben csinálják az érdekelt nagyipari vállalatokkal.

Másodszor, kitudódott a reakciós körök atomerő politikája és az általuk támogatott Johnson-May féle törvénytervezet, mely szerint a tudósok tudományos munkájának előrehaladását és teljes kifejlődését gátolják. Ez a politika teljes katonai jelleget akar az atomkutatásnak adni. A tudósok egymás között tudományos kérdésekről nem adhatnak felvilágosítást és őket, akik az atomkutatásban elsők voltak, az atombombákat feltalálták, most a katonai gög lenézéssel kezeli. Harmadszor, a szenátusbizottságban és az újságokban történt vita anyag teljesen igazolta azt, hogy az imperialista körök lankadatlan erővel próbálják az atomerőket külpolitikai játékokra felhasználni és hogy ezt keresztül is vihessék, semmiféle eszköztől nem riadnak vissza.

Végül, negyedszer, semmiféle megnyugtató válasz nem adatott arra a kérdésre, hogy Amerika létrehozhat-e nemzetközi együttműködést, amelyet a Johnson-May féle tervezet követője nem bírának megakadályozni és amelyet már a moszkvai háromhatalmi tárgyaláson és az Egyesült Nemzetek ülésén is szóvártettek. Ellenkezőleg, az atomfegyvereket olyan dolgok érdekében akarják felhasználni, melyeknek a népek békéjének és biztonságának érdekéhez semmi közük sincsen.

Nagyon jellemző példái lesznek az atomfegyverekkel való ijesztgetésre azok a hadgyakorlatok, melyeket májustól júliusig folytatnak le, ahol az atombombákat hadihajókon próbálják ki.

E próbák eddig nem látott méretűek lesznek. A szenátusi bizottságnak Blandy (blendi) ellentengernagy közölte, hogy ezen hadgyakorlatok Atall Bikinonál (Marchall szigetek) folynak majd le, 97 hadihajóval, a hadsereg, a haditengerészet és tudósok jelenlétében. Az első próbáknál május elején többszáz méterrel a kitűzött cél felett robbannak majd a bombák. A második próbánál júliusban a tengerszínénél. A tengerészeti minisztérium még két külön próbát is csinál, egyet a nyílt tengeren és egyet a tengerszín alatt. E két utóbbira technikai nehézségek miatt 1946-ban nem kerülhet sor. Célhajók következők lesznek: 2 repülőgépanyahajó, 4 sorhajó, 2 cirkáló, 16 torpedóromboló, 8 tengeralattjáró, 15 szállító hajó. Mindezek az amerikai flottából. Továbbá egy német nehéz-cirkáló, egy japán sorhajó, egy japán könnyűcirkáló, 47 különböző hajó és bárka. A próbákon 20.000 személy működik közre. A célhajók mind eléggé régi típusúak, viszont a képviselőház tengerészügyi bizottsága a kongresszus elé terjesztette az kívánalmát is, hogy modern hajókat is kiszolgáltassanak a próbáknak, hogy az atombombák hatását ezeken is vizsgálhassák.

A robbantótérbe rádió által kormányozható repülőgépeket küldenek, hogy a rádió-aktív jelenségeket és az atombomba robbanásokat e repülőgépek műszerei kimutathassák. Hogy a robbanásokat biztos helyről figyelhessék, igénybe veszik a távolbalátás legújabb vívmányait is.

A megfigyelők között lesznek az amerikai haderő tagjain kívül a kongresszus, a sajtó és a tudósok kiküldöttei is. Állítólag a külföldi nagyhatalmakat és a külföldi sajtóügynökségeket is meghívják. Egyes amerikai újságok szerint már csak azért is kell külföldi megfigyelőket meghívni, hogy atombomba ijedelmet idézzen elő és az emberiséget egy tartós béke megtartására figyelmeztessék. Nyilvánvaló, hogy nem minden amerikai ért egyet azzal, hogy az ilyen erőszakkal való meggyőzés a béke érdekeit szolgálja. Például a demokrata párti szenátor Lucas (Ijukesz) a 97 hadihajó atommegsemmisítése ellen beszélt, hogy minék elrettentő példának bemutatni az atomerőt, ha ügyis feltett szándék a katonai kihasználásának a megtiltása? Lucas meggyőzésére próbáltak ugyan arra rámutatni, hogy a legjobb eszköz a háborús veszély ellen, ha az új fegyverekkel »beijesztést» csinálnak.

Nem ilyen jámbor, jóhiszemű szándékkal ír a reakciós sajtó, amely már most hallatlan mérvű reklámot csinál a kísérleteknek. Hülyére írja magát, hogy ez »Amerika új érdekeinek a védelme» az egész földgolyón, még a Földközi tengert sem kivéve. Továbbá írja, hogy ezt a történelmi pillanatot ki kell használni egy új »atomimperializmusra» és egy »atomdiktatúrára» stb.

Még a legélénkebb fantázia sem képzelheti el, hogy mindez bizalmat előlegez az Egyesült Nemzetek tanácsának azon lépéseire, mely az atomerő feletti ellenőrzést célozza.

(Novoe Vremje, Moszkva 1946. IV.)

AZ ELSZIGETELÉSI POLITIKA CSŐDJE

Irta: Tarle Eugén

A szörnyűségek után, amiket az emberiség a közelmúltban átélt s ami most olyan iszonyatos képekben perog le előttünk a nürnbergi, heizinkai meg más perekben, nem lehet csodálni, ha a béke és hadadás őszinte barátai meg akarják kímélni az emberiséget egy újabb hasonló katasztrófiától és ezért éber figyelemmel kísérik mindazt, ami a diplomácia külszélei mögött, lejátszódik. A mai nemzedék egyébként sem elvontan, hanem gyakorlatilag fogja fel a világpolitika kérdéseit.

Egyik legszembetűnőbb jelenség, amely már a háború előtt is megmérgezte a nemzetközi politika légkörét, a Szovjetunió elszigetelésének álma. Ebben a kérdésben hol nyíltan, hol halgatólagosan, hol pedig szovjetellenes szerződések formájában sok olyan állam is megegyezett, amelyeket sok fontos világpolitikai kérdésben szakadók választott el egymástól. A Szovjetunió elszigetelésének kérdésében olyan politikusok találkoztak össze, mint a konzervatív Baldwin, Neville Chamberlain, a radikális Daladier, s a munkáspárti Henderson. A Szovjetunió elszigetelésére irányuló politika boszorkánykonyhája körül sürgött-forgott sok úgynevezett szocialista, a tisztes Vatikán, a demokrata Bulbit, Hoover, az Egyesült Államok néhai elnöke, az autókirály Ford, a derék Swen Hedín, a végegyengülés előtt álló Knut Hamsun vagy Varsóban a min-
denre kész Beck ezredes.